Sipoon kunnan osallisuusmalli

Hyväksytty Valtuustossa xx.xx.xxxx

SIPOO
SIBBO

Sisällys

Johdanto 1

Tausta 2

Keskeiset käsitteet 2

Eri osallisuusmuotojen määritelmät 3

Sosiaalinen osallisuus 4

Poliittinen osallisuus 5

Hallinnollinen osallisuus 7

Osallisuuden lajit 8

Kunnan lakisääteiset osallisuutta tukevat toiminnat 11

Taustalla oleva lainsäädäntö: 12

Taustamateriaalit 13

Nykytilan kuvaus 14

Yleistilanne 14

Työpajojen anti 16

Asukaskysely 16

Vanhusneuvosto 17

Vammaisneuvosto 18

Nuorisoneuvosto 18

Saaristovaltuuskunta 19

Esteettömyystyöryhmä 20

Henkilöstö 20

Tavoitteet ja toimenpiteet 22

Seuranta ja jatko 24

Sipoon kunnan osallisuusmalli

Johdanto

Osallisuus on osa kunnan johtamista, jossa luottamuksellisia yhteistyösuhteita vahvistamalla **tuetaan kunnan strategisten tavoitteiden ja demokratian toteutumista.** Osallisuus lisää luottamusta hallintoon ja päätöksentekoon, mikä on demokraattisen systeemin edellytys. Osallisuuden arvo tulee esiin varsinkin silloin, kun asukkaiden ja toimijoiden tarpeet pystytään huomioimaan paremmin.

Sipoon kunnan Strategiassa 2026–2029 visioidaan vahvasta yhteisöllisyydestä, hyvinvoinnista, oma-aloitteellisuudesta sekä yhdessä rakennettavasta tulevaisuudesta.

Sipoon kunnan visio korostaa viihtyisyyttä, turvallisuutta ja yrittäjämyönteisyyttä. Kunta haluaa tarjota laadukasta asumista, luonnonläheisyyttä ja vahvaa yhteisöllisyyttä. Tavoitteena on, että ihmiset, yritykset ja ympäristö voivat hyvin, ja että kunta kasvaa kestävästi sekä rakentaa menestyksekästä tulevaisuutta oma-aloitteisesti ja yhdessä.

Osallisuusmallin tarkoituksena on vahvistaa yhteisöllisyyttä ja varmistaa, että kuntalaiset voivat osallistua kunnan kehittämiseen jo suunnitteluvaiheesta alkaen.

Sipoon strategian 2026–2029 arvot ovat:

1. **Yhteisöllisyys** – toisten huomioiminen, yhdenvertaisuus ja turvallinen arki.
2. **Avoimuus** – selkeä päätöksenteko, vuoropuhelu asukkaiden kanssa ja vapaus rakentaa omaa elämää.
3. **Luonnonläheisyys** – puhdas ja monimuotoinen luonto, joka tukee hyvinvointia.

Osallisuusmallin periaatteet perustuvat avoimuuteen, yhdenvertaisuuteen ja turvalliseen arjen yhteisöllisyyteen.

Osallisuus osana kunnan johtamista: osallisuus lisää luottamusta ja tukee strategisia tavoitteita. Osallisuusmalli tekee osallistumisesta systemaattisen osan kunnan johtamista ja vahvistaa luottamusta päätöksentekoon.

Strategian teema *"Hyvinvointia ja turvallisuutta arjessa ja yhteisöissä"* korostaa kaikkien kuntalaisten osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Tavoitteena on:

- Vahvistaa yhteisöllisyyttä koko kunnassa.
- Kehittää ennaltaehkäisevää ja hyvin saavutettavaa hyvinvointipalvelua eri ikäryhmille.
- Panostaa erityisesti nuorten hyvinvointiin sekä varautua ikääntyvän väestön kasvuun.

- Kehittää laadukkaita ja sujuvia palveluja yhteistyössä kumppaneiden, kuten hyvinvointialueen, seurojen ja järjestöjen kanssa.

Osallisuusmalli varmistaa avoimen vuoropuhelun ja tukee kunnan palveluiden kehittämistä yhdessä asukkaiden kanssa.

Kuten jo todettiin, demokraattisen systeemin edellytyksenä ovat osallistuminen ja osallisuus, jotka lisäävät luottamusta hallintoon ja päätöksentekoon. Yleinen luottamus viranomaisiin ja poliittiseen päätöksentekoon on heikkenemässä, mikä rapauttaa yhteiskunnan kykyä toimia. Osallisuus on keino vahvistaa luottamusta. Kun viranomaisiin luotetaan, niin poikkeustilanteissa noudatetaan paremmin ohjeita ja ollaan vähemmän alttiita esimerkiksi hybridivaikuttamiselle.

Miksi osallisuutta tarvitaan kunnan toiminnassa?

- Osallisuus lisää omistajuuden tunnetta ja vastuunottoa
- Kuntalaiset kokevat olevansa toimijoita
- Osallisuus vahvistaa kunnan pito- ja vetovoimaa
- Osallisuus vahvistaa luottamusta kuntaan toimijana ja sen työntekijöihin
- Osallisuus edistää työntekijöiden jaksamista, kun suhde kuntalaisiin on toimiva ja molemmin puolin arvostava. Ammattilaisiin kohdistuva asiaton käytös vähenee
- Osallistuminen päätöksentekoon parantaa hyväksyttävyyttä ja päätösten laatua ja toimivuutta, kun sitä voidaan testata erilaisilla kansalaisilla

Osallisuusmalli on kunnan johtoryhmän mandaatilla tehty dokumentti, joka toteuttaa ja todentaa Sipoon kunnan strategiaa osallisuuden näkökulmasta. Osallisuusmallin rakentamiseen ovat osallistuneet sekä toimialojen työntekijät että kuntalaiset. Myös vaikuttamistoimielimet ja sidosryhmät ovat omalta osaltaan tuottaneet aineistoa, jota on hyödynnetty mallissa. Mallissa on lisäksi hyödynnetty laajaa tietopohjaa kunnan eri dokumenteista, kyselyistä, projekteista ja selvityksistä. Mallilla pyritään kokoamaan yhteen osallisuuden laajaa kirjoa palveluiden toiminnasta ja siinä kootaan tiivistetysti yhteen Sipoon kunnan toimintamalli osallisuuden huomioimisesta kaikilla toimialoilla. Osallisuustyöryhmä on työstänyt ja koonnut sisällöt kuullen mm. Hyvinvointityöryhmää, Muutostyöryhmää ja KYT-ryhmää (KYT= Kehittämistä yli toimialarajojen). Itse mallin on hyväksynyt kunnan johtoryhmä.

Tausta

Keskeiset käsitteet

Osallisuus on henkilökohtainen tunne yhteenkuuluvuudesta, kuulluksi tulemisesta ja vuorovaikutuksesta. Osallisuus tarkoittaa kaikille yhdenvertaisia oikeuksia, mahdollisuuksia ja resursseja osallistua yhteisönsä toimintaan. Kunnan on turvattava nämä oikeudet ja mahdollisuudet toiminnassaan eri ikäisille ja eri lähtökohdista tuleville asukkaille. Osallisuutta syntyy työn, harrastusten, kansalais- ja järjestötoiminnan sekä muun vaikuttamisen ja osallistumisen kautta.

Osallistuminen tarkoittaa mukana oloa muiden määrittämissä tilanteissa. Se voi olla aktiivista tekemistä tai passiivista mukanaoloa ja toiminnan seuraamista. Osallistuminen on aina vapaaehtoista ja jokainen itse määrittää,

miten haluaa osallistua. Kunnan tehtävänä on mahdollistaa kaikkien osallistuminen mm. huolehtimalla viestinnästä, esteettömyydestä, saavutettavuudesta ja erilaisen matalan kynnyksen toiminnan tarjoamisesta.

Vaikuttaminen tarkoittaa esimerkiksi kuntalaisten mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa keskustelu- ja kuulemistilaisuuksiin, palveluiden kehittämiseen ja suunnitteluun tai osallistuvaan budjetointiin. Vaikuttaa voi muun muassa osallistumalla aktiivisesti järjestettyihin tilaisuuksiin tai omilla teoillaan ja mielipiteen ilmaisuillaan.

Asukasosallisuus tarkoittaa alueen asukkaan oikeutta osallistua ja vaikuttaa alueensa päätöksentekoon ja palveluihin. Asukkaalla on oikeus saada tietoa vaikuttamismahdollisuuksistaan ja siitä, mihin päätöksiin ja toimenpiteisiin osallistuminen johtaa.

Asukas- ja asiakaslähtöisyys tarkoittaa Sipoossa sitä, että kaikessa toiminnassa vaalitaan asiakaslähtöisyyttä. Palvelu on laadukasta ja ystävällistä kaikille ja toiminta on nopeaa ja joustavaa. Lisäksi asiakastyytyväisyyttä mitataan palveluissa. Myös digitaalisiin palveluihin lisätään asiakastyytyväisyysmittaus ja palvelulupaus. Lisäksi palveluiden saavutettavuudesta pidetään huolta.

Osallistaminen Osallistamisesta puhutaan silloin, kun jokin toimija tai organisaatio pyrkii saamaan muita mukaan omaan päätöksentekoonsa tai kehittämistoimintaansa. Osallistujan näkökulmasta kyse on osallistumisesta ja osallisuudesta vaikuttamisprosessiin. Osallistamiseen liitetään usein negatiivisesti värittynyt ajatus kohteesta passiivisena osallistujana, jota kehotetaan tai vaaditaan osallistumaan joihinkin toimintoihin. Siksi on suositeltavaa puhua osallistamisen sijasta osallistumisen mahdollistamisesta.

Vuorovaikutus- ja osallisuustyö pitää sisällään kaiken kuntaorganisaatiossa tehtävän työn, jolla edistetään asukkaiden asiointi-, osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Kunta viestii ja tiedottaa saavutettavasti asukkaiden mahdollisuuksista osallistua ja vaikuttaa. Vuorovaikutus- ja osallisuustyön tavoitteena on vahvistaa ja lisätä kuntalaisten yhteisöllisyyttä ja osallisuutta.

Eri osallisuusmuotojen määritelmät

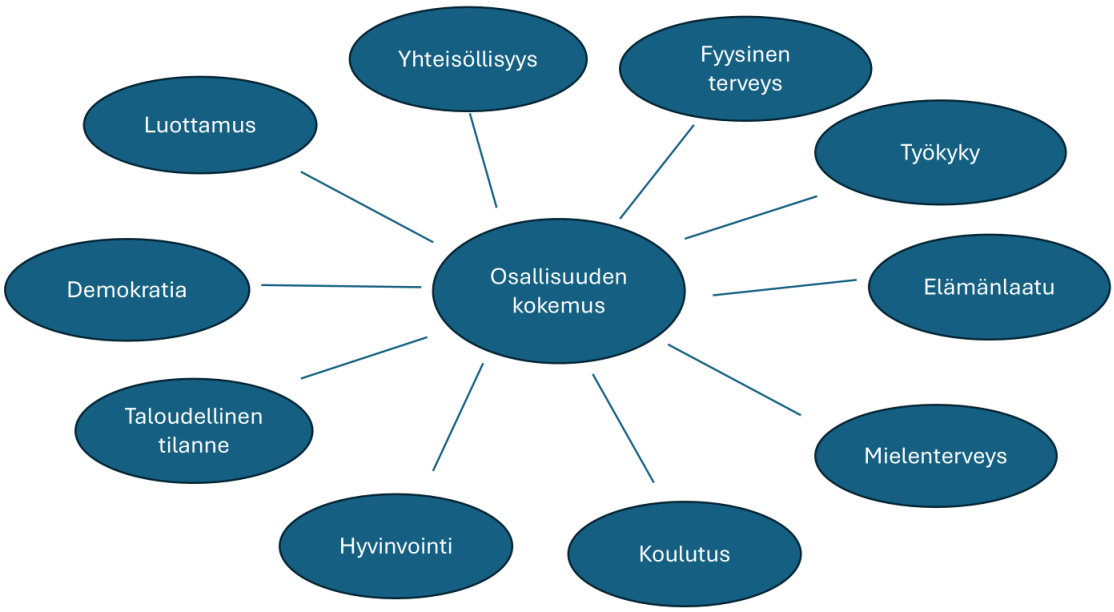
Osallisuus huomioidaan Sipoon kunnan strategiassa, Laajassa hyvinvointikertomuksessa, Hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelmassa, Kestävän kehityksen tiekartassa ja monissa muissa Sipoon kunnan projekteissa ja kehittämistoimenpiteissä. Eri osallisuusmääritelmien mukaan ihmisen osallisuus voi kohdentua omaan elämään, yhteisöihin, vaikuttamisen prosesseihin tai yhteiseen hyvään. Osallisuus merkitsee mukanaoloa, vaikuttamista sekä huolenpitoa ja yhteisesti rakennetusta hyvinvoinnista osalliseksi pääsemistä. Osallisuus ymmärretään yleensä tunteena, joka syntyy, kun ihminen on osallisena jossakin yhteisössä esimerkiksi opiskelun, työn, harrastus- tai järjestötoiminnan kautta.

Osallisuus on osa sosiaalista kestävyyttä, mikä kuuluu myös YK:n kestävän kehityksen tavoitteisiin. Sipoon tavoitteena on kehittyä kestävästi, ja sosiaalisesti kestävä yhteiskunta kohtelee kaikkia jäseniään yhdenvertaisesti, tukee hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä sekä antaa tarvittavan turvan ja palvelut. Sen vuoksi osallisuutta edistävä työ on sosiaalisen kestävyyden näkökulmasta katsoen tärkeää.

Sosiaalisesti kestävässä kunnassa kaikilla kuntalaisilla on mahdollisuus hyvään elämään. Osallisuus, ylisukupolvisen huono-osaisuuden ennaltaehkäisy, turvallisuus ja yhdenvertaisuus sekä muuttuvaan

toimintaympäristöön vastaaminen ovat kuntien näkökulmasta sosiaalisen kestävyyden ydintä. (Sipoon kunnan kestävän kehityksen tiekartta 2026)

THL:n mukaan osallisuuden kokemus on keskeinen osa hyvinvointia. Osallisuusindikaattori kuvailee ihmisten kokemusta merkityksellisyydestä, uskoa toimintamahdollisuuksiin, uskoa vaikutusmahdollisuuksiin omassa elämässä ja elinympäristössä, sekä sosiaalista vuorovaikutusta. Niiden puute viittaa matalaan sosiaaliseen hyvinvointiin ja elämänlaatuun. Osallisuusindikaattorin tulosten on osoitettu olevan yhteydessä esimerkiksi terveyteen, toiminta- ja työkykyyn, mielenterveyshäiriöihin ja elämänlaatuun.



Kuva 1: Osallisuuden kokemuksen yhteys muihin ilmiöihin

Suomalaisten hyvinvointi 2022 (THL, 2022) tutkimuksen mukaan mahdollisuus osallistua yhteiseen toimintaan ja vaikuttaa omaan elämään, kuulumisen ja merkityksellisyyden tunteet sekä luottamus tulevaan jakautuvat epätasaisesti suomalaisten kesken. Tieto tästä osallisuuden kokemuksesta kertoo eriarvoistavista prosesseista. Tutkimuksen mukaan kokemus osallisuudesta kuitenkin rakentaa hyvinvointia. Vahva osallisuuden kokemus on yhteydessä vakaaseen yhteiskunnalliseen asemaan ja toisaalta taas heikko haavoittaviin olosuhteisiin. Erot osallisuuden kokemuksessa valottavat osaltaan, mitkä väestöryhmät ovat altistuneet ongelmien kärjistymiselle ja kasautumiselle. Näistä syistä on erittäin tärkeää kiinnittää huomiota osallisuuden mahdollistamiseen kuntakentällä.

Sosiaalinen osallisuus

- **Osallisuus omasta elämästä:**

Osallisuus omassa elämässä tarkoittaa THL:n mukaan sitä, että **ihminen voi elää omannäköistä elämää**. Ihmisen pitää myös voida määritellä, mihin toimintaan tai palveluun hän osallistuu. Ihminen osallistuu toimintaan tai palveluun omaehtoisesti. Osallistujan kanssa etsitään yksilöllisiä ratkaisuja.

Osallisuuden edistämisen periaatteita:

- Ihminen osallistuu toimintaan tai palveluun omaehtoisesti
- Osallistujan kanssa etsitään yksilöllisiä ratkaisuja
- Osallistuja kohdataan kunnioittaen ja kategorisoimatta
- Yksin jääneet ja omiin oloihinsa päätyneet löydetään ja saadaan mukaan toimintaan

Sosiaalisen osallisuuden varmistamisessa olisi hyvä esimerkiksi selvittää seuraavia asioita (THL):

- Miten houkuttelette mukaan ihmisiä, jotka eivät koe julkisia tiloja turvallisiksi tai jotka vetäytyvät omiin oloihin rahan puutteen tai muiden vaikeuksien vuoksi?
- Mitä teette, jotta yksin jääneet tulisivat a) löydetyiksi, b) kunnioittaen kohdatuiksi, c) vuorovaikutukseen innostetuiksi ja d) palveluihin, toimintaan tai työelämään saatetuiksi?
- Etsitäänkö toimintaan tai palveluun osallistujan kanssa hänelle sopivia ratkaisuja? Millä tavalla?
- Voiko toimintaan osallistua halutessaan vain sivustakatsojana tai pienellä ja satunnaisellakin panoksella?
- Saako osallistuja olla toimija eikä toiminnan kohde? Miten se tehdään käytännössä?
- Saako osallistuja kokeilla erilaisia rooleja? Miten se tehdään käytännössä?
- Järjestättekö tapahtumia ja toimintaa, jossa ihmiset voivat irrottautua hetkeksi arjesta? Millaisia?

- **Osallisuus lähiympäristössä:**

Yhteisöissä osallisuus ilmenee jäsenten arvostuksena, tasavertaisuutena ja luottamuksena, sekä mahdollisuutena vaikuttaa omassa yhteisössään. Osallisuuden voi hahmottaa tarkoittamaan kaikkiaan ihmisen kokemaa ja konkreettista kuulumista yhteisöön tai yhteiskuntaan ja elämistä itselle sopivalla tavalla. Osallisuus-käsitteellä voidaankin tarkoittaa osallisuuden kokemuksen ohella asianosaisuutta ja osallistumisen oikeutta jossakin asiassa. **Osallisuus** edellyttää yhteyttä omiin ja yhteisiin voimavaroihin, joita ovat luottamus ja keskinäinen kunnioitus, toimeentulo, palvelut, tieto, taito, toiminta ja yhteiset merkitykset. **Osallisuuden** toteutuminen edellyttää siis toimijuutta ja resursseja.

Poliittinen osallisuus

Osallisuus yhteiskunnassa, osallisuus palveluissa tai hallinnon näkökulmasta:

- Yhteiskunnassa osallisena oleminen tarkoittaa jokaisen mahdollisuutta terveyteen, koulutukseen, työhön, toimeentuloon, asuntoon ja sosiaalisiin suhteisiin. Kansallisella tasolla osallisuus yhteiskuntaan vaikuttaa demokratian keskeisenä rakenteena. Tällöin kansalaisella on oikeus tasavertaisena osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin ja yhteiskunnan kehitykseen.

- On tärkeää, että ihmiset voivat kuulua itselleen tärkeisiin yhteisöihin ja voivat vaikuttaa niissä tärkeisiin asioihin. Heille pitää myös tarjota tukea vaikuttamiseen. Yhteisöjä voivat olla kaveripiiri, perhe, asuinalueen ihmiset, paikallinen tai verkossa kokoontuva harrastusryhmä, kansalaisliike tai yhteiskunta.

Osallisuuden edistämisen periaatteita:

- Toimintaa tai palvelua kehitetään yhdessä
- Toiminta vahvistaa osallistujan vaikuttamismahdollisuuksia myös toiminnan ulkopuolella
- Ihminen pääsee osaksi itselleen tärkeää yhteisöä

Yhteiskunnasta ja palveluiden osallisuuden varmistamisessa olisi hyvä esimerkiksi selvittää seuraavia asioita (THL):

Yhdessä suunnittelu ja yhteiskehittäminen

- Onko osallistujien tarpeita selvitettäessä kuultu osallistujia itseään? Miten?
- Käytetäänkö palvelussa tai toiminnassa jotakin yhteiskehittämisen menetelmää?
  Esim. kokemusasiantuntijuus, kehittäjäasiakkuus, fokusryhmä, asiakasraati tai jokin aivan uusi menetelmä.
- Millaista yhteiskehittämistä tai yhteistuotantoa teette? Esim. kokemusasiantuntijan vastaanotto tai kyläjuhlien järjestäminen yhdessä muiden toimijoiden kanssa.
- Muotoillaanko palvelua yhdessä asiakkaiden kanssa palvelumuotoilun tai muun tuotekehityksen työkalun avulla? Mitä teette käytännössä?
- Millä tavalla yhteis- tai tuotekehittämiseen osallistuva voi seurata työnsä vaikuttavuutta?
- Kerätäänkö yhteiskehittämisen myötä kertynyttä kokemustietoa talteen ja hyödynnetäänkö sitä paikallisesti tai valtakunnallisesti? Onko tähän luotu pysyvä rakenne?
- Pyritäänkö yhteiskehittäminen vakiinnuttamaan pysyväksi käytännöksi julkisen sektorin toimialoilla? Miten?

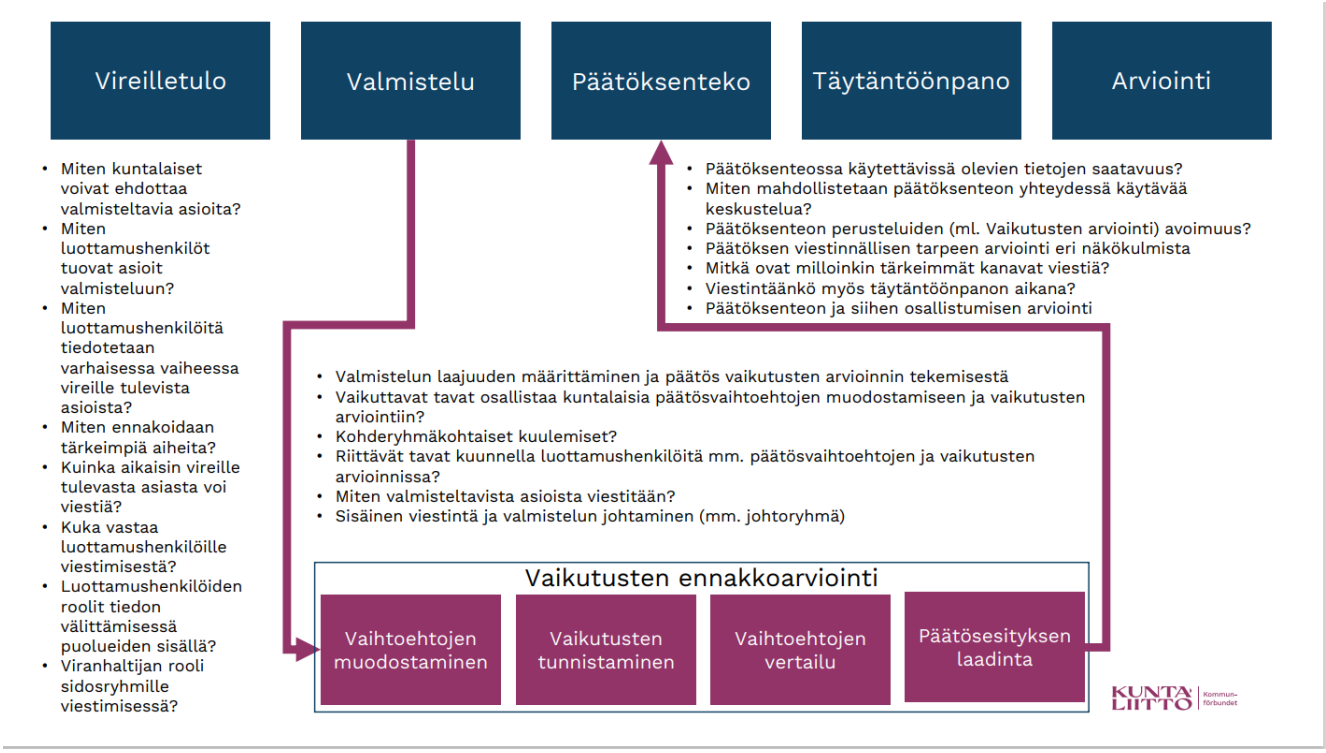
Omaehtoinen ja yhteinen toiminta

- Annetaanko osallistujille erilaisia tilaisuuksia toteuttaa itseään tai ilmaista ajatuksiaan tai mielipiteitään?
  Esim. piirtämällä, maalaamalla, kirjoittamalla, kuvaamalla tai muulla tavoin luovasti.
- Millä tavoin kaikkein heikoimmassa asemassa olevat saavat osaamisensa näkyviin niin, että siitä seuraa arvostusta ja kiitosta myös oman viiteryhmän ulkopuolelta?
- Etsitäänkö keinoja, joilla osallistujat voivat vaikuttaa itselle tärkeisiin asioihin lähipiirissä, elinympäristössä tai laajemmin? Mitä nämä keinot ovat?
- Lisätäänkö kansalais- ja demokratiataitoja?
  Esim. vapaan sivistystyön keinoin, opintopiirein, avoimin tiloin tai maahanmuuttajien kielitaitoon panostamalla.
- Toteuttavatko osallistujat yksin tai yhdessä vertaisten ja ammattilaisten kanssa isompia tai pienempiä projekteja, joilla osallistujat saavat tärkeiksi kokemilleen asioille näkyvyyttä?

Esim. pop up -tapahtuma, kansalaisopiston kurssi, asennekampanja, mielipidekirjoitus, kokemustietoisku, avoin tila, flash mob, osallistavaa tiedettä tai kulttuuria.

- ♦ Miten rohkaisette osallistujia köyhyyden torjuntaan tai syrjinnän ehkäisemiseen?

- Kuntien tekemän osallisuustyön tulisi olla kestävää, johdonmukaista, läpinäkyvää ja ulottua päätöksenteonprosessien eri vaiheille. Osallistamista tulisi tapahtua prosessin suunnitteluvaiheesta täytäntöönpanoon ja kehittämiseen asti. Sidosryhmien rooli ja niiden määrittely ovat olennainen osa vaikuttavaa osallisuustyötä. Kun päätöksentekoprosessiin osallistuvat oikeat sidosryhmät prosessin oikeissa vaiheissa, voidaan säästää kunnan resursseja ja tehostaa päätöksentekoja (Kuntaliitto).



Lähde: Kuntaliitto.

Kuva 2: Kunnallisen päätöksenteon prosessi

Hallinnollinen osallisuus

Hallinnollisen osallisuuden näkökulmasta voidaan kunkin toiminnan yhteydessä yhdessä pohtia mitä osallisuuden tasoa tarvitaan ja mitä luvataan osallistujille. Osallisuuden oikea taso ja lupaus auttavat luottamuksen rakentamisessa ja helpottavat asioiden päätöksentekoa. Osallisuustoimintaa mietittäessä voidaan pohtia, että mitkä ovat osallisuuden mukaan tulevat lupaukset. Ei voi luvata sellaista, mitä ei ole toteutettavissa. On pidettävä kirkkaana mielessä osallistujien informointi siitä, mihin kaikkeen osallistuminen vaikuttaa ja mihin se ei vaikuta. Osallisuustoimintaa järjestettäessä on hyvä pohtia, onko toiminnan tarkoituksena konsultoida tai kehittää jotain asiaa yhdessä vai saavuttaa yhteinen suositus. Vai onko tavoitteena saavuttaa

yhteinen päätös? Tarve määrittää usein sen, mihin osallisuutta pitää peilata. Tarvitaanko tietoa vai palautetta toiminnasta? Pitääkö varmistaa jonkun tietyn prosessin tai toiminnan toimivuus? Vai pitääkö varmistaa asian hyväksyntä vai peräti sitoutuminen päätökseen ja toimintaan. Eri tarpeille vaaditaan osallisuuden näkökulmasta erilaisia toimintatapoja, jotka on hyvä huomioida asioiden edistämisen turvaamiseksi.

Osallisuuden lajit

Kunnan toiminnassa voidaan osallisuutta toteuttaa eri tavalla eri asioissa. Seuraavaksi lyhyt katsaus osallisuuden lajeista (mm. Ryynänen 1997, Gretschel 2002, Hyssälä & Backman 2018, SITRA):

1. **Tieto-osallisuus = tiedon oikea-aikaista saamista ja tuottamista hallintoon**

   Osallistamisen perusta on tiedon tuottaminen sidosryhmille. Tieto-osallisuutta tukee yleinen tiedonsaantioikeus. Tieto-osallisuus on edellytys muille hallinto-osallisuuden lajeille.

2. **Aloiteosallisuus = itselle tärkeiden asioiden nostamista hallinnon agendalle Yhteydenotto valmistelijaan tai luottamushenkilöön. Lainmukainen oikeus Kuntalaisaloitteen HVA-aloitteen ja kansalaisaloitteen tekemiseen. Myös muuta aloitteen tekemisen muodot ovat käytettävissä kuten mm. Mielipidekirjoitus, Osallistuva budjetointi, Keskustelu verkkoalustalla.**

3. **Suunnitteluosallisuus = asioiden valmisteluun liittyvää vuorovaikutusta**

   Sidosryhmien ja virkahenkilöiden välinen vuorovaikutus asioiden valmistelussa, toiminnan suunnittelussa ja palveluiden kehittämisessä. Keinoja tähän ovat lakisääteiset kuulemiset ja yhteissuunnittelu (esim. oppilaskuntien tai neuvostojen/ valtuustojen osallistaminen). Suunnitteluosallisuudelle on keskeistä kansalaistiedon ja viranomaistiedon yhdistyminen.

4. **Päätöksentekososallisuus = suoraa tai epäsuoraa vaikuttamista päätöksentekoon**

   Vaikuttaminen päätöksentekoon sekä kansalaisille delegoitu päätösvalta. Perinteisiä päätösosallisuuden lähteitä ovat päättäjien valitseminen vaaleissa, kansanäänestys sekä luottamustehtävät toimielimissä. Myös päätösesitykseen liittyvän lausunnon antaminen sekä oikaisuvaatimus tai muutoksenhaku päätöksestä voidaan nähdä päätöksenteon tasoisena osallistumisena.

5. **Toimintaosallisuus = osallistumista päätösten toimeenpanoon käytännössä**

Sidosryhmän osallistuminen päätösten toteuttamiseen käytännössä joko yhdessä viranomaisten kanssa tai omatoimisesti tuottaa toimintaosallisuutta. Monet pätevyysnormit ja vastuukysymykset rajaavat julkisten töiden teettämistä vapaaehtoisilla.

6. Arviointiosallisuus = päätösten vaikutusten arviointia tulevan valmistelun pohjaksi

Sidosryhmän kuuleminen hallinnon toimintaa arvioitaessa. Arviointi jää usein pistemäiseksi: Yleisin arvioinnin muoto on yksittäisen palautteen antaminen, mutta voi myös olla tietyn toimenpiteen toteutumisen arviointi. Tukee osallistumisen jatkuvuutta.

Seuraavaksi koonti Sipoon kunnan tieto-, suunnittelu, päätös-, toiminta- ja arviointiosallisuus esimerkeistä:

TIETO-OSALLISUUS (tiedon saaminen ja tuottaminen)	**SUUNNITTELU-OSALLISUUS (asioiden valmisteluun liittyvä vuorovaikutus)**	**PÄÄTÖSOSALLISUUS (suora tai epäsuora osallistuminen päätöksentekoon)**	**TOIMINTAOSALLISUUS (lähitekemistä omassa lähiympäristössä, yhdessä toimimista)**	**ARVIOINTIOSALLISUUS (palaute ja muu palveluihin ja toimintaan liittyvä arviointi)**
Asukastilaisuus	Asukastilaisuus Asukastapahtumat ja -illat	Aloite	Asukastilaisuus	Asukasraati
Asiointipiste	Seurafoorumi	Asettuminen ehdolle vaaleissa	Avustukset järjestöille ja yhteisöille	Anna palautetta
Asiakastapaamiset	Kehittäjäryhmät	#Mun Sipoo-OSBU	Kirjaston digituki	Asiakastyytyväisyys- laitteet
Avoimet ovet	Kumppanuusfoorumi	Muutoksenhaku	Sipoo päivä	Ennakkovaikutusten arviointi
Avoin data	Kokemusasiantuntijat	Äänestäminen vaaleissa	Lähitekemisen tuki	Kehittäjäryhmät
Sipoo.fi Some	Kuulemiset	Yhteys luottamushenkilöihin	#Mun Sipoo-OSBU	Kyselyihin vastaaminen
Esityslistat, pöytäkirjat ja viranhaltijapäätökset	Lausunnot		Seura ja järjestötoiminta	Kehittäjäryhmät
Julkaisut Tiedotteet	Suunnittelun asukaskyselyt		Palvelumuotoilu	Kokemusasiantuntijat
Kuulutukset	#Mun Sipoo-OSBU		Tilat	Kumppanuusfoorumi
Näyttelyt	Oppilaskunnat		Talkoot	Nuorten palaute
Ohjaus- ja neuvontapisteet ja -numerot	Vaikuttamistoimielimet		Vanhempainyhdistykset	Ota kantaa.fi
Sosiaalinen raportointi	Vanhempainillat		Vapaaehtoistoiminta	
Uutiskirjeet			Hem o skola föreningen	
Valtuuston kokoukset avoimina ja tallenteina				

Kunnan lakisääteiset osallisuutta tukevat toiminnat

26 §Nuorisovaltuusto

- Nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi kunnanhallituksen on asetettava nuorisovaltuusto tai vastaava nuorten vaikuttajaryhmä (*nuorisovaltuusto*) ja huolehdittava sen toimintaedellytyksistä. Nuorisovaltuusto voi olla useamman kunnan yhteinen.

- Nuorisovaltuustolle on annettava mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun, toteuttamiseen ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä kunnan asukkaiden hyvinvointiin, terveyteen, opiskeluun, elinympäristöön, asumiseen tai liikkumiseen sekä muissakin asioissa, joiden nuorisovaltuusto arvioi olevan lasten ja nuorten kannalta merkittäviä. Nuorisovaltuusto tulee ottaa mukaan lasten ja nuorten osallistumisen ja kuulemisen kehittämiseen kunnassa.

- Lasten ja nuorten osallistumisesta ja kuulemisesta säädetään nuorisolain (1285/2016) 24 §:ssä. (21.5.2021/419)

27 §Vanhusneuvosto

- Ikääntyneen väestön osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi kunnanhallituksen on asetettava vanhusneuvosto ja huolehdittava sen toimintaedellytyksistä. Vanhusneuvosto voi olla useamman kunnan yhteinen.

- Vanhusneuvostolle on annettava mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden, elinympäristön, asumisen, liikkumisen tai päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen taikka heidän tarvitsemiensa palvelujen kannalta.

28 §Vammaisneuvosto

- Vammaisten henkilöiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi kunnanhallituksen on asetettava vammaisneuvosto. Vammaisneuvosto voi olla useamman kunnan yhteinen. Vammaisilla henkilöillä sekä heidän omaisillaan ja järjestöillään tulee olla vammaisneuvostossa riittävä edustus. Kunnanhallituksen on huolehdittava vammaisneuvoston toimintaedellytyksistä.

- Vammaisneuvostolle on annettava mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä vammaisten henkilöiden hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden, elinympäristön, asumisen, liikkumisen tai päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen taikka heidän tarvitsemiensa palvelujen kannalta.

29 §Viestintä

- Kunnan toiminnasta on tiedotettava asukkaille, palvelujen käyttäjille, järjestöille ja muille yhteisöille. Kunnan tulee antaa riittävästi tietoja kunnan järjestämistä palveluista, taloudesta, kunnassa valmistelussa olevista asioista, niitä koskevista suunnitelmista, asioiden käsittelystä,

tehdyistä päätöksistä ja päätösten vaikutuksista. Kunnan on tiedotettava, millä tavoin päätösten valmisteluun voi osallistua ja vaikuttaa.

- Kunnan on huolehdittava, että toimielinten käsittelyyn tulevien asioiden valmistelusta annetaan esityslistan valmistuttua yleisen tiedonsaannin kannalta tarpeellisia tietoja yleisessä tietoverkossa. Kunnan on verkkoviestinnässään huolehdittava, että salassa pidettäviä tietoja ei viedä yleiseen tietoverkkoon ja että yksityisyyden suoja henkilötietojen käsittelyssä toteutuu.
- Viestinnässä on käytettävä selkeää ja ymmärrettävää kieltä ja otettava huomioon kunnan eri asukasryhmien tarpeet.

Taustalla oleva lainsäädäntö:

- **Kuntalaki**

22 § (8.2.2019/175)Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet

Kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Valtuuston on pidettävä huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksista ja menetelmistä.

Osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää erityisesti:

1) järjestämällä keskustelu- ja kuulemistilaisuuksia sekä kuntalaisraateja;
2) selvittämällä asukkaiden ja kunnassa säännönmukaisesti tai pitempiaikaisesti asuvien tai oleskelevien palvelujen käyttäjien mielipiteitä ennen päätöksentekoa;
3) valitsemalla palvelujen käyttäjien edustajia kunnan toimielimiin;
4) järjestämällä mahdollisuuksia osallistua kunnan talouden suunnitteluun;
5) suunnittelemalla ja kehittämällä palveluja yhdessä palvelujen käyttäjien kanssa;
6) tukemalla asukkaiden, järjestöjen ja muiden yhteisöjen oma-aloitteista asioiden suunnittelua ja valmistelua.

23 §Aloiteoikeus

Kunnan asukkaalla, kunnassa toimivalla yhteisöllä ja säätiöllä sekä sillä, joka omistaa tai hallitsee kiinteää omaisuutta kunnassa, on oikeus tehdä aloitteita kunnan toimintaa koskevissa asioissa. Aloitteen tekijälle on ilmoitettava aloitteen johdosta suoritetut toimenpiteet. (21.5.2021/419)

24 §Kunnallinen kansanäänestys

Valtuusto voi päättää, että kunnalle kuuluvasta asiasta toimitetaan kansanäänestys. Valtuuston päätökseen, jolla on päätetty toimittaa kansanäänestys, ei saa hakea muutosta valittamalla.

Kansanäänestys on neuvoa-antava.

Kansanäänestys voidaan toimittaa koko kuntaa tai jotakin kunnan osa-aluetta koskevana. Kunnan osa-alueena on tällöin yksi tai useampi vaalilaissa tarkoitettu äänestysalue.

Kaikilla äänestysoikeutetuilla on yhtäläinen äänestysoikeus. Äänestys on salainen. Kansanäänestyksen toimittamisesta säädetään lisäksi neuvoa-antavissa kunnallisissa kansanäänestyksissä noudatettavasta menettelystä annetussa laissa (656/1990).

25 §Kansanäänestysaloite

Kansanäänestysaloitteen voi tehdä vähintään neljä prosenttia 15 vuotta täyttäneistä kunnan asukkaista. Valtuuston on viipymättä päätettävä, toimitetaanko aloitteessa tarkoitettu kansanäänestys.

Taustamateriaalit

Kuinka osallisuuden edistäminen tukee kunnan strategisia tavoitteita

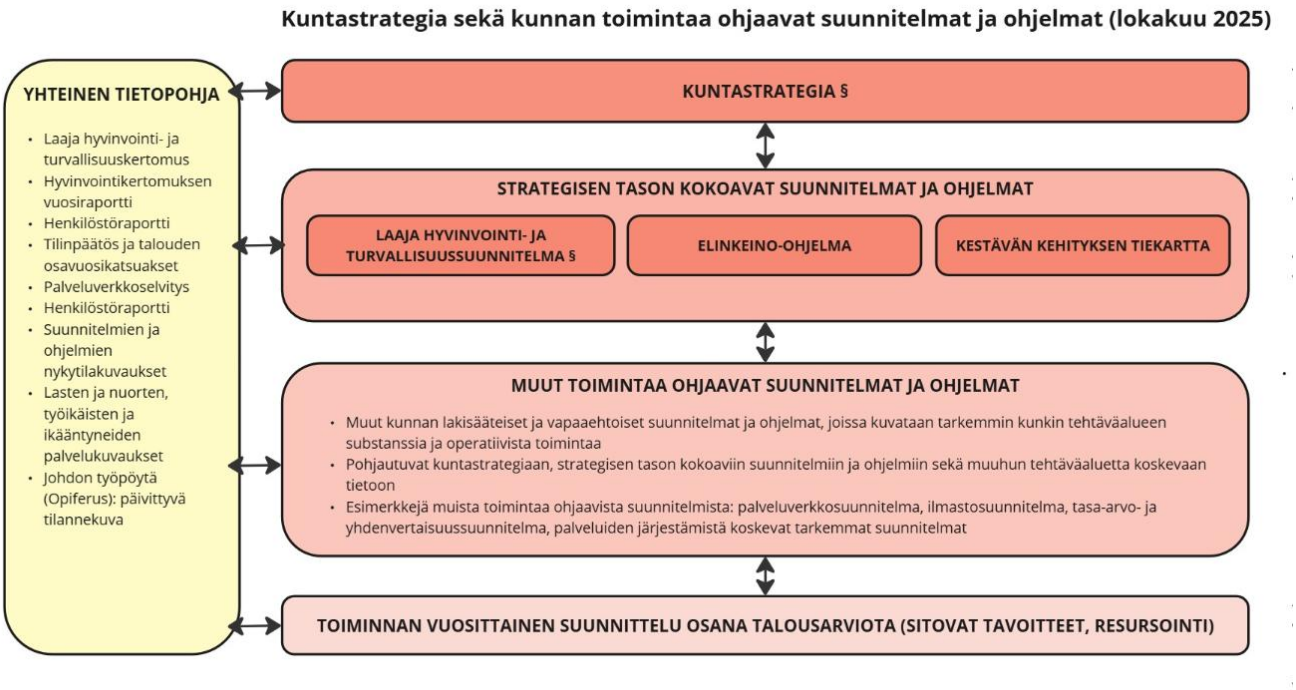
- Osallisuuden edistäminen tukee kunnan strategian vision ja arvojen toteutumista. Strategisten tavoitteiden toteutumisessa osallisuus edesauttaa avoimuutta ja yhteisöllisyyttä, joiden avulla voidaan sujuvoittaa yhteisen ymmärryksen ja päätöksentekemisen aikaansaamista.

Miten osallisuusmalli eroaa kunnan muista asiakirjoista

- Osallisuusmalli kokoaa osallisuuden teeman alle Sipoossa osallisuuden taustat, toteutettavat toimenpiteet, rakenteet ja kehittämisenkohdat.

Kunnan omat ja kansalliset ohjausasiakirjat

Sipoon kunnan Strategia ja kunnan toimintaa ohjaavat suunnitelmat ja ohjelmat on koottu osana Laajaa hyvinvointi ja turvallisuuskertomuksen työstöä. Alla olevasta kuvasta näkyy suunnitelmien ja ohjelmien hierarkia, jossa Osallisuussuunnitelma ja –malli asettuvat kohtaan **Muut toimintaa ohjaavat suunnitelmat ja ohjelmat.**



Kuva 3: Sipoon kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä ohjaavien suunnitelmien kokonaisuus

- Strategia
- Kestävän kehityksen tiekartta
- Laaja hyvinvointi- ja turvallisuuskertomus
- Elinkeino-ohjelma

Nykytilan kuvaus

Yleistilanne

- Osallisuuden kokemusta Sipoossa on mitattu mm. THL:n osallisuusindikaattoreiden avulla. Valtaosalla sipoolaisista osallisuuden kokemus on melko hyvä 37 % tai erittäin hyvä 54 %. Osallisuuden kokemus oli erittäin heikkoa vain yhdellä prosentilla ja melko heikkoa 8 %:lla sipoolaisista kuntalaisten **Hyvinvointikyselyyn** vastanneista. Sipoon kunnan Laajassa hyvinvointi ja turvallisuuskertomuksessa raportoidaan sipoolaisten osallisuuden kokemuksista tarkemmin.

- **Laajassa hyvinvointi ja turvallisuuskertomuksessa** osallisuuden kokemusta tarkasteltiin THL:n kehittämällä osallisuusindikaattorilla. Yli 90 % vastaajilla osallisuuden kokemus oli erittäin hyvä tai melko hyvä. Melko heikko osallisuuden kokemus oli kahdeksalla ja erittäin heikko vain yhdellä prosentilla vastaajilla. Vastaajat kokivat erityisesti, että heihin luotetaan. He kokivat myös olevansa tarpeellisia muille ihmisille ja että elämällä on jokin tarkoitus. Heikoin osallisuuden kokemus oli elinympäristöön vaikuttamisessa, myönteisen palautteen saamisessa tekemisistä ja avun saamisesta silloin, kun sitä todella kokee tarvitsevansa. Osallisuuden koetaan lisäävän yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia.

- Lasten ja nuorten osalta Sipoossa osallisuudesta tuo tietoa **kouluterveyskysely**. Vuoden 2025 kouluterveyskysely nosti seuraavanlaisia huomioita koskien osallisuuden toteutumista:
    - Noin 90 % lapsista ja nuorista tuntee voivansa olla koulussa oma itsensä
    - 42 % alakoululaisista on osallistunut koulun asioiden suunnitteluun
    - Joka neljäs sipoolainen nuori ei usko voivansa vaikuttaa siihen, millainen omasta tulevaisuudesta tulee
    - Vuoden 2023 kouluterveyskyselyyn sisältyi myös THL: osallisuusindikaattori. Vuoden 2023 tuloksissa erittäin heikko osallisuuden kokemus (summaindikaattori) oli 13 % sipoolaisista 8.–9. -luokkalaisista (koko maa 12 %).

- Kuntalain mukaan kunnan asukkailla ja palvelujenkäyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Sipoon kunta on toteuttanut useita kuntalaisten osallisuutta lisääviä projekteja onnistuneesti ja myös kunnan strategiassa linjataan, että asukkaille tarjotaan aktiivisesti mahdollisuuksia osallistua. Organisaation sisäinen osallisuus- ja osallistamistyön koordinaatio, kokemusten jakaminen ja poikkihallinnollinen kehittämistyö ovat kuitenkin jääneet vähäisiksi. Osallisuuden koordinaatio ja kehitystyö luo mahdollisuudet tehokkaalle ja vaikuttavalle osallisuustyölle, joka ei vaadi merkittäviä lisäpanostuksia. Osallisuuden edistämisen rakenteista ja koordinaatiosta Sipoossa saadaan tietoa kuntaliiton TEAviisari-kyselystä. TEAviisari-kysely mittaa kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tilaa kunnan eri palveluissa ja/tai toimialoilla. Sipoon kokonaispisteet osallisuudessa eri toimialojen kyselyistä on 300/500 (muu maa: 370/500).

- Sipoon kunnan työntekijöitä on osallistunut osallisuuden kehittämisen valmennukseen. Osallisuusvalmennuksen ensimmäisen työpajan jälkeen Sipoon osallisuus- ja osallistamistyön kehittämiskohteeksi tunnistettiin organisaation sisäiset rakenteet sekä osallistamiseen liittyvien työkalujen lisääminen ja kehittäminen. Tunnistettujen kehittämiskohteiden ja valmennuksen ensimmäisen työpajan pohjalta nähdään tarpeellisena:

    1. Luoda osallisuusrakenteet ja -verkosto kunnalle: Tavoitteena on koordinoida, tukea ja kehittää toimialojen osallisuustyötä päätöksenteon prosesseissa sekä lisätä tietoisuutta osallisuustyön hyödyistä ja ulottuvuuksista.
    2. Luoda malli systemaattiselle osallisuustyölle: esimerkkien ja osallisuustoimien kerääminen yhteen ja niiden tietojen hyödyntäminen omassa työssä.

    Valmennuksen kautta tunnistimme Sipoossa mahdollisiksi kehityskohteiksi sisäisen verkoston luomisen ja osallisuustyön mallin luomisen. Käytännössä malli pitää sisällään osallisuustyön perusteita, ohjaavia kysymyksiä, osallistamisen keinoja sekä tietoa siitä miten osallistavaa projektia voi lähteä toteuttamaan. Lisäksi verkosto antaa mahdollisuudet kokemusten jakamiseen ja poikkihallinnolliseen kehitystyöhön. Tavoitteena on myös ymmärryksen lisääminen osallisuustyön merkityksellisyydestä kuntaorganisaatiossa ja osallisuustyön vaikuttavuuden seuranta.

Kuinka nykytilanne on kartoitettu? Toimenpiteet kuvattuna

- Nykytilaa on kartoitettu sidosryhmäkyselyillä kaikille toimialoille ja kuntalaisille suunnatulla kuntalaisten Hyvinvointikyselyllä sekä vaikuttamistoimielinten työpajoilla ja yleisellä kyselyllä.

Aika	Kohderyhmä	Osallisuusmenetelmä	Tuotos
5.10.2024, päivitys 9.3.2026	Toimialat	Osallisuustoiminnan ja menetelmien kysely	Kyselyiden tulokset, Taulukkokoonti
31.10.2024	Kuntalaiset	Hyvinvointikysely	Laaja hyvinvointi- ja turvallisuuskertomus, osallisuus
14.1.2026	Vanhusneuvoston kokous	Työpaja, kysely	Työpajan anti ja lausunto/koonti
27.1.2026 & 24.2.2026	Vammaisneuvosto	Työpaja, kysely	Työpajan anti ja lausunto/koonti
29.1.2026	Nuorisovaltuusto	Työpaja, kysely	Työpajan anti ja lausunto/koonti
22.1.2026	Saaristovaltuusto	Työpaja, Kysely	Työpajan anti ja lausunto/koonti
28.1.-31.3.2026	Kuntalaiset	Kotisivujen Maptionaire-kysely	Koonti
4.2.2026 & 10.2.2026 työpajat 6.–23.2.2026 kysely	Henkilöstö	Työpajat ja kysely henkilöstölle koskien hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelman laatimista (samalla myös osallisuusteema esillä)	Koonti nostoista
17.2.2026	Esteettömyystyöryhmä	Kommentointi esteettömyyteen liittyen	Kommentit koskien esteettömyyttä
28.1.2026-31.3.2026	Järjestöt, seurat, yritykset ym	Kysely	Koonti

Työpajojen anti

Asukaskysely

Sipoolaiset tunnistavat useita vaikuttamisen tapoja, kuten äänestämisen, asukastilaisuudet, suoran yhteydenpidon ja osallistuvan budjetoinnin. Samalla koetaan merkittäviä haasteita; erityisesti kokemus siitä, ettei palautetta huomioida, vaikutusmahdollisuudet jäävät kapeiksi ja osallistumiskanavia on vaikea löytää. Viestinnän puutteet, korkea osallistumiskynnys sekä epäluottamus erityisesti kaavoitukseen ja rakentamiseen heikentävät osallisuuden kokemusta ja motivaatiota osallistua.

Osallisuuden onnistumiset	Osallisuuden haasteet
Vaikuttaa voi äänestämällä	Kokemus, ettei palautetta huomioida tai että päätökset tehdään kuuntelematta asukkaita (”kysytään, mutta ei oteta vastauksia huomioon”).
Asukasillat ja muut tilaisuudet ovat mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa	Osallistuminen jää kyselyihin: vaikutusmahdollisuus koetaan usein rajatuksi vain lomakkeisiin/”galluppeihin”.

Vanhempainryhmät ovat vaikuttamisen kanava	Vapaan palautteen antaminen on vaikeaa: palautekanavat ja yhteystiedot koetaan epäselviksi, palautteen kohdentaminen hankalaa.
Suora palaute ja yhteydenotto kuntaan (myös somen kautta)	Tiedon puute ja heikko viestintä: ei tule riittävästi infoa siitä, mitä on käynnissä ja miten/ milloin voi vaikuttaa (toive esim. säännöllisistä infotiedotteista).
Vaikuttaminen kulttuuripalveluihin, varhaiskasvatukseen ja kouluihin	Kanavien löytäminen on hankalaa: pitää olla itse hyvin aktiivinen (seurata verkkosivuja/ilmoitustauluja), muuten mahdollisuudet menevät ohi. Vaikuttamisen kynnys koetaan korkeaksi: vaatii aikaa perehtyä ja vahvaa oma-aloitteisuutta; ei koeta helpoksi.
Osallistuva budjetointi	Epäluottamus erityisesti kaavoitukseen/rakentamiseen: koetaan jäykäksi, asukasta rajoittavaksi ja jopa "diktatoriseksi" (rakennusmääräykset/kaavoitus).
	Kokemus, että vaikutus rajoittuu pieniin asioihin (esim. esteettiset/"pienet" valinnat), ei isoihin linjauksiin.
	Sosiaalisen median varassa oleminen: kyselyihin törmääminen koetaan sattumanvaraiseksi (algoritmit, yksityishenkilöiden jakaminen).
	Osa ei koe osallistumista relevantiksi arjessaan (ei käytä kunnan palveluja), mikä vähentää motivaatiota/kiinnittymistä osallistumiskanaviin.

Vanhusneuvosto

Vanhusneuvoston kokouksessa keskusteltiin ikäihmisten osallisuudesta, palveluihin vaikuttamisesta sekä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta Sipoon kunnassa.

Osallisuuden osalta korostui vanhusneuvoston merkitys vaikuttamiskanavana, mutta samalla nousi esiin haasteita, kuten vaikeus tavoittaa oikeita toimijoita kunnassa, puutteellinen palaute ja digipalvelujen heikko saavutettavuus.

Osallisuuden onnistumiset	**Osallisuuden haasteet**
Aktiivinen toiminta vanhusneuvostossa antaa mahdollisuuden vaikuttaa	Oikeiden henkilöiden tavoittaminen kunnassa on vaikeaa; heikko takaisinsoittokäytäntö
Mahdollisuus osallistua suunnitelmien ja strategioiden valmisteluun	Ehdotusten ja sovittujen toimenpiteiden seuranta puutteellista
Vaikuttaminen myös äänestämisen kautta	Yksi osallistumistapa ei sovi kaikille; toimintarajoitteet vaikuttavat

Osallistuminen vapaa-aikapalveluihin taloudellisten raamien puitteissa	Ikäihmisten tarpeet eivät näy riittävästi kaavoituksessa, maankäytössä ja kunnossapidossa (esim. esteettömyys)
	Digipalvelut vaikeita käyttää; vaihtoehtoisia tiedonjakotapoja ei ole riittävästi

Vammaisneuvosto

Vammaisneuvosto nosti esiin osallisuusmalliin valmisteluun liittyen tilanteita, joissa osallisuus voi onnistua sekä tekijöitä, jotka parhaillaan haastavat osallisuuden toteutumista. Alla olevassa taulukossa on tiivis koonti huomioista, liitteistä löytyy laajemmat nostot.

Osallisuuden onnistumiset	**Osallisuuden haasteet**
Tilanteet, joissa vammaisneuvosto otetaan mukaan suunnitteluun jo alkuvaiheessa ja neuvostolla on mahdollisuus vaikuttaa ennen päätöksentekoa (esim. lausunnon pyytäminen), neuvoston asiantuntemuksen arvostaminen	Esteettömyys ei toteudu aina: esim. esteelliset kokous- ja asiointitilat, heikko akustiikka ja puuttuvat apuvälineet, vaikeakulkuiset ulkoalueet
Tilanteet, joissa kerrotaan selkeästi, miten osallistuminen vaikuttanut	Tiedon ja viestinnän esteet: tieto ei saavuta tai se on vaikeasti ymmärrettävää tai ei-saavutettavaa
Tilanteet, joissa osallistaminen tapahtuu esteettömissä ja saavutettavissa ympäristöissä	Näennäiset ja liian yksipuoliset tavat osallistua (esim. liian myöhäinen osallistaminen, vaikutuksista ei kerrota takaisin, osallistumismahdollisuudet eivät tue kaikkien osallistumista)
	Osallisuuden systemaattisuuden puute (esim. lausuntopyynnöt)
	Asenteet ja osaamisen puute: kunnassa ei ole riittävästi ymmärrystä esteettömyydestä tai esteettömyyden merkitystä ei ymmärretä, vammaisneuvoston asiantuntijuuden aliarvostaminen

Nuorisoneuvosto

Nuorten mukaan nuorisovaltuusto on tärkeä ja toimiva vaikuttamiskanava, ja kyselyitä pidetään hyvänä keinona, jota toivotaan lisää. Vaikka vaikuttamismahdollisuudet ovat kehittyneet erityisesti viranhaltijoiden lisääntyneen yhteydenpidon myötä, suurimpina esteinä koetaan edelleen tiedonkulun ja vuoropuhelun puutteet sekä se, ettei nuorten ääni kuulu päätöksenteossa riittävästi (mihin toivotaan selkeitä perusteluja ja parempaa somen hyödyntämistä).

Alla olevassa taulukossa on tiivis koonti huomioista:

Osallisuuden onnistumiset	**Osallisuuden haasteet**

Nuoret kokevat voivansa osallistua ja vaikuttaa erityisesti koulupalveluihin sekä nuorisovaltuuston ja oppilaskuntien kautta.	Puutteellinen tiedonkulku, ja se, ettei nuorten ääni kuulu päätöksenteossa riittävästi
Kouluterveyskyselyt ja muut kyselyt ovat tuttuja ja vaikuttamisen kannalta toimivia keinoja.	Avoimen vuoropuhelun puute
	Aikuiset eivät aina kuuntele nuorten näkemyksiä.
	Sosiaalisen median parempi hyödyntäminen nähtäisiin keinona lisätä avoimuutta ja saavutettavuutta.

Saaristovaltuuskunta

Saaristovaltuuskunnan kokouksessa keskusteltiin saaristoalueen asukkaiden osallisuudesta, mahdollisuuksista vaikuttaa kunnan palveluihin sekä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta saaristossa.

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden osalta tunnistettiin useita haasteita, jotka liittyvät erityisesti tiedon saavutettavuuteen, liikenneyhteyksiin, palvelujen sijaintiin mantereella sekä puutteellisiin tieto- ja tietoliikenneyhteyksiin saaristossa. Lisäksi korostui tarve joustavammille ja liikkuville palveluratkaisuille, jotta tasa-arvo ja yhdenvertaisuus toteutuisivat paremmin saaristossa asuvien kuntalaisten näkökulmasta.

Saaristovaltuuskunta tekee säännöllistä yhteistyötä kunnanhallituksen kanssa.

Osallisuuden onnistumiset	**Osallisuuden haasteet**
Mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa kunta- ja aluevaalien kautta	Tiedon saavutettavuus ei ole kaikille yhdenvertaista
Asukkailla on mahdollisuuksia osallistua kaavoitukseen ja kuulemistilaisuuksiin	Tiedottaminen painottuu liikaa digitaalisiin kanaviin - tarve useammille tiedotuskanaville
Saaristovaltuuskunta toimii vaikuttamiskanavana	Tarve pienemmille ja paikallisille infotilaisuuksille (esim. kaavoitus) myös saaristossa
Vaalipaikat on järjestetty myös kunnan reuna-alueilla	Puutteelliset puhelin- ja tietoliikenneyhteydet
Palvelua on saatavilla ruotsin kielellä	Palvelujen sijainti mantereella vaikeuttaa saaristolaisten asiointia. Kaikki eivät pääse osallistumaan fyysisesti tilaisuuksiin
Gumbostrandin koulun ja esiopetuksen säilyminen tukee alueellista tasa-arvoa	Joukkoliikenneyhteyksien puute erityisesti koulukauden ulkopuolella
Bussiliikennettä on parannettu osassa saaristoa (esim. Kitö)	Kutsutaksien ja joustavien liikkumisratkaisujen tarve
	Kiertävän kunnallisen palvelupisteen tarve saaristoon
	Kirjasto- ja kulttuuripalvelujen saavutettavuus saaristossa
	Vapaa-ajan asuntojen muuttaminen vakituisiksi asunnoiksi
	Lastauspaikkojen lisääminen saaristolaisille

Esteettömyystyöryhmä

Esteettömyystyöryhmälle ei järjestetty erillistä työpajaa aiheesta, koska esteettömyystyöryhmän jäsenet ovat edustettuina myös vammais- tai vanhusneuvostossa, jolloin neuvostojen ja työryhmän työskentely olisi mennyt päällekkäin. Sen sijaan esteettömyystyöryhmässä kerättiin yleisesti ottaen kommentteja siitä, mihin esteettömyydessä pitäisi tällä valtuustokaudella satsata. Esteettömyystyöryhmän huomioita kerättiin samalla palveluiden tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman sekä hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelman valmistelun tueksi. Esteettömyystyöryhmä nosti seuraavia huomioita:

- Digisyrjinnän huomioiminen: tukea digiasioihin ja digiturvallisuuteen asioihin tulee saada. Osallistumiseen pitää myös olla aina digitaalisen mahdollisuuden lisäksi myös vaihtoehtoinen tapa osallistua.
- Esteettömän lähiympäristön ja asiointipaikkojen kehittäminen tukee sitä, että kaikilla on mahdollisuus osallistua ja olla osa kunnan toimintaa ja palveluita
    - Esim. suojateiden esteettömyys, leikkipaikkojen esteettömyys, ulkoilu- ja kävelyreittien esteettömyys
- Henkilökohtaista palvelua pitää pystyä saamaan ja saada ihmisiin yhteyden myös puhelimitse

Henkilöstö

Henkilöstöltä selvitettiin havaintoja osallisuuden edistämiseen liittyen samalla kun kuntaan valmisteltiin hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelmaa vuosilla 2026–2029. Sekä henkilöstölle järjestetyissä kahdessa työpajassa aiheesta että etäkyselyssä tuli huomioita kattavasti osallisuuteen liittyen. Henkilöstöltä nousi tiivistettynä seuraavanlaisia huomioita osallisuuden kehittämistarpeista:

- Tarve monipuolisille tavoille osallistua: jalkautumiset, sähköiset kyselyt, asukas- ja kyläillat jne.
- Osallistamisen oikea-aikaisuus, vaikuttamismahdollisuuksien pitää olla todellisia
- Vaikuttamistoimielinten vahvempi hyödyntäminen
- Kumppanuuksien ja sidosryhmäyhteistyön kehittäminen (mm. järjestö- ja yritysyhteistyö)
- Selkeäkieliseen tiedonsaantiin ja viestintään satsaaminen
- Matalan kynnyksen tilat ja toiminta
- Toimintamallien kehittäminen väestöryhmien kuulemiseksi, joita ei yleensä tavoiteta

Seuraavana katsaus toimialakohtaisesta tilanteesta (Lähde: Osallisuuden toimialakyselyt 2024, päivitys 2026):

Toimiala	Osallisuutta tukevat toimintatavat
Arjen ja vapaa-ajan toimiala	Asukas- ja asiakaskyselyt, asiakaspalautteet, selvitykset, kartoitukset, hankkeet, keskustelut, suunnitelmat, työpajat, kohtaamiset asukkaiden kanssa, palvelumuotoilu, viestintä, nuorisovaltuusto, vanhus- ja vammaisneuvostot, seurafoorumi ja seuraparlamentti, yhteiset työllisyyspalvelut, kohtaamispaikkatoiminta maahanmuuttajille, maahanmuuton koordinointi seurojen ja järjestöjen kanssa, Planet Youth-toiminta, ruokaraadit, nuorisotilojen talotoimikunta
Koulutuksen toimiala	Oppimiskeskustelut, vanhempainillat, huoltajatapaamiset, oppilaskunnan hallitukset ja muut koulujen osallisuusryhmät, kummi- ja tukioppilastoiminta,

	Verso-sovittelu, kunnan oma hyvinvointikysely, Kouluterveyskysely (KTK), erilaiset kyselyt huoltajille, oppilaille ja opiskelijoille, Lapsivaikutusten arviointi
Konsernipalvelut	Hyvä hallinto, sähköiset palvelut, toimielinkokoukset, vaikuttamiselinten kokoukset, vaalit, viestintä, aloitteiden käsittely, strategia ja talousarvio työstöt, digipalvelut, varautuminen, työsuojelu, tietosuoja-asioiden tuki, kaksikielisyys, käännöstyöt, palvelumuotoilu
Varhaiskasvatuksen toimiala	Lasten yksilölliset vasu- ja leopskeskustelut, lasten itsearviointi, pedagoginen dokumentointi, tutustumiskäynnillä tapahtuva aloituskeskustelu uusille perheille, tutustumisjakso päiväkodissa varhaiskasvatuksen aloituksen yhteydessä, päivittäiset keskustelut tuonti- ja hakutilanteissa, viikkokirjeet ja tiedotteet, vanhempainillat, huoltajatapaamiset, erilaiset verkostoitumista tukevat tapahtumat perheille, vanhempainyhdistysten toiminta, kunnan oma hyvinvointikysely, asiakastyytyväisyyskysely huoltajille, henkilöstökysely, lapsivaikutusten arviointi
Yhteiskunnan ja ympäristön toimiala	Lehdistö- ja verkkotiedotteet, sosiaalisen median kanavat, asukasillat ja -tapahtumat, palautekyselyt, kyselyt hankesuunnittelun tukena, osallistuva budjetointi (osbu), selvitykset ja kartoitukset suunnittelun tukena, palvelumuotoilu, tapaamiset ja sidosryhmä yhteistyö

Tavoitteet ja toimenpiteet

Taulukkomuotoinen esitys

- Toimialakohtaiset tavoitteet ja toimenpiteet

Tavoite	Toimenpiteet	Seuranta/Mittarit/arviointi	Päävastuu
Edistetään osallisuutta kunnan palveluiden ja toiminnan kehittämisessä kuntalaisten moninaisuus huomioiden	Kehitämme monipuolisia osallistumismahdollisuuksia sekä palautteenantotapoja: 1) Asukastapahtumat, -kyselyt ja -työpajat 2) Asiakaspalautteen ja -tyytyväisyyden keräämisen edistäminen	1) Järjestettyjen asukastapahtumien lukumäärä/vuosi 2) Palautteen keräämiseen on laadittu selkeä malli (malli valmis)	Arjen ja vapaa-ajan toimiala + yhdyskunta ja ympäristö
Edistetään osallisuutta kunnan palveluiden ja toiminnan kehittämisessä kuntalaisten moninaisuus huomioiden	Kuntalaisilta kerätyn osallisuustiedon vahvempi hyödyntäminen (osana esim. tietojohtamisen kehittämistä) Laaditaan ohjeet mihin tietoa kerätään ja miten kuntalaisilta kerättyä tietoa voidaan hyödyntää. (tietopankki, tieto mitä tietoa on olemassa)	Ohjeet laadittu (kyllä/ei) Tietopankki koottu (kyllä/ei)	Arki ja vapaa-aika Konsernipalvelut
Lisätään tietoisuutta osallisuudesta ja yhtenäistetään osallisuuden huomioimista kunnan palveluissa.	Osallisuusmallin ja osallisuustyökalupakin luominen ja ajan tasalla pitäminen	Ensimmäiset versiot luotu (kyllä/ei)	Konsernipalvelut
Edistetään osallisuutta kunnan palveluiden ja toiminnan kehittämisessä kuntalaisten moninaisuus huomioiden	Laaditaan prosessi vaikuttamistoimielinten osallistamisessa toimialojen kehittämiseen, joka sisältää selkeät ohjeistukset vaikuttamistoimielinten kuulemiseen	Prosessi vaikuttamistoimielinten osallistamiseen on laadittu (kyllä/ei)	Arjen ja vapaa-ajan toimiala
Edistetään osallisuutta kunnan palveluiden ja	Kehitetään kyliin suuntautuvaa toimintaa ja kyliin vietäviä palveluita:	Toimintamalli on laadittu (kyllä/ei)	Arjen ja vapaa-ajan toimiala

toiminnan kehittämisessä kuntalaisten moninaisuus huomioiden	Kylistä kerätään näkemyksiä siitä, mitä palveluita pitäisi jalkauttaa alueille. Kerättyjen näkökulmien pohjalta laaditaan toimintamalli, jonka pohjalta viedään kunnan palveluita kyliin (esim. kirjasto-, liikunta- ja kulttuuripalvelut).		
Edistetään osallisuutta kunnan palveluiden ja toiminnan kehittämisessä kuntalaisten moninaisuus huomioiden	Henkilöstön osaamisen vahvistaminen digitaalisesta saavutettavuudesta ja selkeästä kielestä	Henkilöstölle järjestetään koulutus digitaalisen saavutettavuuden ja selkeän kielen toteuttamisesta omassa työssään (kyllä/ei)	Konsernipalvelut
Edistetään osallisuutta kunnan palveluiden ja toiminnan kehittämisessä kuntalaisten moninaisuus huomioiden	Henkilöstön osaamista vahvistetaan lasten oikeuksista	Henkilöstöä ja työtiimejä kannustetaan osallistumaan kansallisen lapsistrategian koulutukseen Johdatus lapsen oikeuksiin (koulutukseen osallistuneet/v)	Konsernipalvelut
Edistetään osallisuutta kunnan palveluiden ja toiminnan kehittämisessä kuntalaisten moninaisuus huomioiden	#MunSipoo -osallistuvassa budjetoinnissa kehitetään kohteita, jotka ovat linjassa kunnan strategian, hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelman sekä kestävän kehityksen tiekartan kanssa.	#MunSipoo -osallistuvassa budjetoinnissa on nostettu esiin strategisia teemoja (kyllä/ei)	Yhdyskunnan ja ympäristön toimiala
Asiakkaiden kuulemisen ja osallisuuden mahdollistamisen yhtenäistäminen kaikilla toimialoilla	Palvelulupaus/ohjaus: Palvelupuhelin tms. Miten kuntalainen saa yhteyden toimialoihin saadakseen tietoa toimialan asioista	Palvelupuhelin tai puhelinaika on otettu käyttöön (kpl/v) Teksti AI:n hyödyntäminen Kunnan INFO-toiminnassa	Kaikki toimialat
Asukkaille kohdennetun tiedon ja viestinnän parempi saavutettavuus ja selkeä kieli.	Palvelulupaus/ohjaus: Asiointikanavien kirkastaminen, yhdenmukaistaminen, tiedottaminen.	Kartoitus tehty (kyllä/ei)	Konsernipalvelut

Kiinnitetään huomiota tiedon ja viestinnän saavutettavuuteen ja selkeään kieleen.	Osallistumismahdollisuuksista tiedottaminen. Viestinnän kehittäminen palveluiden saatavuuden parantamiseksi. Kehitetään osallisuustiedon löydettävyyttä tapahtumakalenterissa.		
Edistetään osallisuutta kunnan palveluiden ja toiminnan kehittämisessä kuntalaisten moninaisuus huomioiden	Digitaalisen osallistumisen mahdollistaminen, tukeminen, digituki 1) Määritellään koko kunnan tasoisen digituen vastuutaho 2) Päivitetään ja kehitetään kunnan digituen toteutusta huomioiden muutkin toimijat esim. Digitaitoja senioreille — SeniorSurf	Kunnan digitukipisteet ja toimintatavat määritelty. Viestintä digituesta varmistettu. (kyllä/ei)	Kaikki toimialat

Seuranta ja jatko

Seurannan vastuut:

Konsernipalvelut toimiala vastaa suunnitelman seurannasta yhdessä muiden toimialojen kanssa.

Seurannan aikataulu: seuranta toteutetaan vuosittain

Arviointitavat: tavoitteiden toteutuminen liikennevaloperiaatteella

Suunnitelman voimaantulo ja voimassaolo: Sipoon osallisuusmalli tulee voimaan, kun valtuusto on mallin hyväksynyt ja se on voimassa toistaiseksi.

Suunnitelmaa päivitetään valtuustokausittain.

Dokumentin tiedot	Selite
Dokumentin nimi	Sipoon kunnan palveluiden tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma
Omistaja	Konsernipalvelut
Hyväksyjä	Valtuusto
Hyväksymispäivämäärä	
Dokumenttia päivitetty	1.6.2026
Työryhmän jäsenet	Maiju Korppi, Antti Ollikainen, Tanja Partanen, Anniina Riikonen ja Petra Salomaa

Versio	Pvm.	Muutokset	Tekijä
0.1	260511	Muutosryhmän kommentointi	
0.2	260512	HYTE työryhmän kommentointi	
0.3	260601	Johtoryhmän hyväksyntä	
0.4	261109	Kunnanhallitus	
0.5			